

PRAKTYKI NAUCZANIA - WSTĘP

Praktyki pracy nauczycieli

Poradnik adresowany jest do dyrektorów szkół oraz nauczycieli zainteresowanych jakością uczenia się uczniów i wykorzystujących do poprawy nauczania i uczenia się koncepcję oceniania kształtującego. Zapraszamy do korzystania z niego szkolnych liderów, którzy poszukują sposobów na zapewnienie uczniom możliwości głębokiego i efektywnego uczenia się, ale też są gotowi na współpracę z innymi nauczycielami, polegającą na wspólnej refleksji i doskonaleniu nauczania. Poradnik został przygotowany z udziałem trenerów Laboratoriów Szkół Uczących Się z myślą o uczestnikach Klubu Szkół Uczących Się pracujących nad profesjonalizacją swojej pracy.

Dwa splecione procesy – nauczania i uczenia się

W szkole najważniejszy proces to uczenie się uczniów, a ten zależy od prowadzonego nauczania. Doskonalenie oświaty to przede wszystkim doskonalenie tych dwóch procesów zachodzących w klasie szkolnej. Ocenianie kształtujące pomaga te dwa procesy połączyć.

Rdzeń nauczania i zadania edukacyjne

Uczenie się zachodzi w umyśle ucznia. To on musi zrozumieć pojęcia i koncepcje, czasem zmienić swoje przekonania na ich temat, oraz nauczyć się w trakcie ćwiczeń konkretnych umiejętności i zachowań. Jeśli chcemy, aby młody człowiek wyniósł ze szkoły wartościowe kompetencje, to proces nauczania i uczenia się powinniśmy widzieć w kontekście treści i czynności, którymi, dzięki zadaniom edukacyjnym, nauczyciele zajmują ucznia w trakcie lekcji.

Doskonalenie edukacji to właśnie praca nad rdzeniem nauczania. Czasami przedstawia się go graficznie jako trójkąt, którego wierzchołki opisują: nauczyciel, uczeń i treści. Poprawianie pracy szkoły to poprawianie jakości treści, które zajmują uczniów w trakcie procesu uczenia się. Dzieje się to dzięki nauczycielowi, który, posługując się swoim repertuarem dydaktycznym, organizuje lekcję i w jej trakcie prowadzi nauczanie. Kluczowa rola nauczyciela polega na tym, że wybiera on zadania dydaktyczne angażujące uczniów w wartościowe treści nauczania.

Zadanie edukacyjne

Jakość nauczania zależy od jakości zadań edukacyjnych wykonywanych przez ucznia. To tutaj splatają się trzy elementy rdzenia nauczania – dzięki działaniu nauczyciela zostają uruchomione treści angażujące umysł ucznia lub ćwiczone są umiejętności. Zadania edukacyjne pozwalają ćwiczyć pożądane umiejętności i uruchamiają myślenie ucznia.

Obserwacja klasy w trakcie nauczania

Obserwacja procesu uczenia się uczniów, prowadzona przez nauczyciela, służy nauczaniu. To trochę tak, jak obserwacja reakcji samochodu na ruch kierownicą potrzebna jest kierowcy do prawidłowego wykonania skrętu. Nauczyciel, dzięki ciągłej obserwacji zachowania uczniów, ich zaangażowania oraz uzyskiwanych przez nich wyników, może podejmować trafne decyzje, jak dalej prowadzić lekcję i nauczać. Dlatego nauczyciele w sposób naturalny są obserwatorami tego, co się dzieje podczas lekcji.

Złożoność sytuacji w klasie

Sytuacja w klasie zawsze jest bardzo złożona i potrafi szybko się zmienić. Tak samo gotowość każdego ucznia – jego umysłu – do angażowania się w uczenie może zmieniać się bardzo szybko i z wielu powodów. Przede wszystkim zależy od tego, co uczeń już wie na poznawany temat. Na ile temat i zadania są dla niego wyzwaniem i przez to są ciekawe, ale także, czy są zrozumiałe i dostatecznie łatwe. Już posiadana wiedza i zdobyte umiejętności pozwalają uczniowi angażować się w polecenia nauczyciela. Ma inną ścieżkę rozwoju, bo co innego już wie i potrafi. Dla każdego ucznia jest ważne, aby nowe zadanie było wyzwaniem, a równocześnie, by nie było za trudne.

Sytuację komplikuje fakt, że uczenie się w szkole zachodzi w całej klasie szkolnej. To nie są pojedynczy uczniowie siedzący naprzeciw nauczyciela. W trakcie lekcji uczniowie obserwują się nawzajem i porozumiewają się. Nauka jest procesem społecznym, bo uczniowie uczą się, nie tylko słuchając nauczyciela, ale także korzystając nawzajem ze swojej wiedzy i doświadczeń.

Jak podkreślamy, w klasie szkolnej sytuacja szybko się zmienia, więc wymaga ciągłej obserwacji.

Informacja zwrotna, której potrzebuje nauczyciel

Nauczyciel potrzebuje informacji zwrotnej od uczniów o efektach swoich działań.

Badania naukowe jednoznacznie wskazują, że ten rodzaj oceny kształtującej prowadzonego nauczania i jego monitorowania wyjątkowo mocno wpływa na skuteczność nauczania mierzoną uczniowskimi osiągnięciami. Można powiedzieć, że im bardziej trafnie (jako nauczyciele), rozpoznajemy, jak przebiega uczenie się uczniów, tym bardziej możemy liczyć na lepsze wyniki naszego nauczania.

Problem nauczycielskiego przeciążenia poznawczego

Obserwowanie klasy przez nauczyciela, czyli obserwowanie wszystkich uczniów – nawet, gdy klasa jest nieliczna – jest ogromnym zadaniem, które można wykonać jedynie w ograniczonym zakresie.

Zdolność postrzegania jest ograniczona nie tylko możliwościami wzroku, ale także możliwościami systemu poznawczego. Zasoby poznawcze, którymi ludzki umysł dysponuje, mają ograniczony charakter. To ważna cecha możliwości postrzegania, myślenia i działania każdego człowieka. Jeśli koncentruję się na obserwacji jednego ucznia lub grupy uczniów, to trudno mi zauważyć, co robią inni. Nawet, jeśli znajdują się oni w polu mojego widzenia.

Obserwowanie i zauważanie wszystkiego, co dzieje się w trakcie lekcji, jest niewykonalne także ze względu na podstawowe zadanie nauczyciela, jakim jest prowadzenie lekcji i nauczanie. Trudno jest jednocześnie myśleć o nauczaniu, prowadzić je oraz wnikliwie obserwować. W umyśle nauczyciela działania te „konkurują” o ograniczone możliwości równoczesnego poświęcania uwagi wielu sprawom. W trakcie lekcji nauczyciel powinien myśleć o treści lekcji i koncepcji jej prowadzenia, powinien organizować klasę, oraz decydować o tym, co chce zrobić i jak to konkretnie przeprowadzić. Tak więc, część swoich, jak podkreślamy, ograniczonych zasobów poznawczych, nauczyciel poświęca na inne ważne zadania, a nie na to, co robią lub czego nie robią uczniowie.

Obserwowanie przez nauczyciela klasy i uczniów może mieć jedynie bardzo selektywny i wrywkowy charakter. Wymaganie od nauczyciela, aby „widział wszystko” wynika z niezrozumienia charakteru pracy nauczyciela i braku wiedzy, na czym polega prowadzenie lekcji.

Nie spostrzegamy tego, co zawsze widzimy

Psychologowie poznawczy wskazują na zjawisko habituacji, co oznacza zaprzestanie postrzegania, a przez to i reagowania na powtarzające się bodźce. Nie zauważamy tego, co zawsze występuje. To kolejne ograniczenie

systemu poznawczego każdego człowieka, w tym także nauczyciela prowadzącego lekcję. Nasza uwaga kieruje się na „nowości” i te zapamiętujemy. Jest to ważny mechanizm broniący przed nadmiernym przeciążeniem poznawczym, ale jednocześnie ograniczający zdolność nauczyciela do zauważania tego, co się dzieje w klasie.

Samopotwierdzające się postrzeganie

Wszyscy ludzie podlegają tendencji selektywnego postrzegania, które potwierdza ich wcześniejsze rozumienie rzeczywistości i przyjęte koncepcje. To następne ograniczenie zdolności postrzegania, które występuje także w trakcie prowadzenia przez nas lekcji. Dominujące w naszych działaniach intuicyjne, bezwysiłkowe i szybkie myślenie pozwala nam prowadzić lekcję, ale naraża nas na błędy poznawcze.

W prowadzeniu lekcji obecne jest ciągłe rozpoznawanie tego, w co zaangażowani są uczniowie. Na podstawie zauważonych zachowań odgadywanie „co robią?”, „co myślą?”, „co rozumieją, a czego nie rozumieją?”. Tym, co często zniekształca nasze postrzeganie, są przyjęte wcześniej opinie na temat obserwowanego ucznia lub na temat charakteru proponowanego zadania.

Emocje zniekształcają naszą percepcję

Uczenie się i nauczanie są aktywnościami silnie poruszającymi emocjonalnie. Samo postrzeganie świata wzbudza emocje, a dodatkowo emocje wzbudza, następująca w wyniku uczenia się, zmiana sposobu postrzegania świata, samego siebie i innych ludzi. Tak dzieje się, tak musi się dzieć i nie ma w tym nic złego.

Uczenie się w klasie jest zjawiskiem interpersonalnym. Uczniowie i nauczyciele w trakcie lekcji wzajemnie wzbudzają swoje emocje i nastawienia. Pozytywne poruszenie emocjonalne ucznia wzbudza poruszenie emocjonalne nauczyciela i odwrotnie. Można powiedzieć, że emocje wzmacniają się nawzajem i przez to mogą zniekształcać odbiór rzeczywistości. To podkreśla potrzebę uwzględniania tego zjawiska w pracy z uczniami. Nauczyciel wkłada dużo wysiłku, aby na lekcji spirala negatywnych emocji i nastawień nie „rozkręciła się”. Jednak próba kontroli wyrażania własnych emocji nie zmienia faktu, że tam, gdzie są żywi ludzie, emocje zawsze zaistnieją. Mogą one spowodować zaangażowanie w uczenie się, ale i zniekształcić postrzeganie rzeczywistości.

Doskonalenie nauczania przez indywidualnego nauczyciela

Prowadzenie lekcji składa się z wielu skomplikowanych czynności, które nauczyciel wykonuje samodzielnie. Samodzielnie także prowadzi doskonalenie własnych lekcji – planowanie i wprowadzanie zmian, w zależności od tego, co się sprawdza, a co nie. Taka refleksja nad lekcją, która się odbyła, powoduje, że na kolejnych lekcjach nauczyciel wykorzystuje wcześniej zdobyte doświadczenie.

Ograniczony zakres wzajemnej pomocy nauczycieli w doskonaleniu swojej praktyki nauczania.

Jeśli pominąć okres wprowadzania do zawodu nauczycielskiego – praktyki nauczycielskie i stażowanie, nauczyciele zwykle samodzielnie przygotowują się do prowadzenia lekcji i samotnie poddają refleksji jej przebieg. Indywidualna praca nauczyciela w klasie szkolnej jest ugruntowana w długiej tradycji i przez to przyjmowana jako oczywista. Ta tradycja dotyczy także doskonalenia nauczania. Jeśli wspólne planowanie lub omawianie lekcji ma miejsce, na przykład w trakcie spotkania zespołu przedmiotowego, to przeważnie ma ono charakter bardzo ograniczony. Wzajemne oglądanie lekcji przeważnie dotyczy jedynie tzw. lekcji pokazowych. Dużo częściej odbywają się nieformalne rozmowy nauczycieli o lekcjach planowanych i tych, które już się odbyły, choć i wtedy wymiana zdań przeważnie odbywa się na dość ogólnym poziomie: „lekcja się udała”, „było cicho”, „było trudno”, „uczniowie nie przygotowali się”.

Rzadkością są spotkania zespołów przedmiotowych lub szkolenia rad pedagogicznych, podczas których nauczyciele prowadzą wspólnie analizy swoich lekcji. Może ten brak otwartych rozmów o lekcjach jest związany z obawą, że gdy nauczyciel przedstawi przebieg lekcji, to kolega potraktuje to jako przechwałkę, albo zareaguje krytyką, lub dojdzie do wniosku, że inicjujący rozmowę nie radzi sobie z prowadzeniem lekcji.

Nauczyciel często zdaje sobie sprawę, że lekcja „mu poszła” lub, że mogła być lepsza, ale nie jest pewien, dlaczego tak się stało i co mógłby zrobić innego. Dlatego potrzebuje w partnerskiej atmosferze porozmawiać z innymi nauczycielami i zastanowić się, jak inaczej, w przyszłości, mógłby pracować z uczniami.

Nauczycielskie zespoły profesjonalnej pracy

Profesjonalizacja pracy szkoły wymaga tworzenia zespołów nauczycieli, dla których analiza uczenia się uczniów i osiąganych przez nich wyników jest związana z nauczaniem. Tworzenie takiej kultury pracy szkoły profesjonalizuje ją jako instytucję. To droga do poprawy pracy szkoły poprzez skuteczniejsze nauczanie i lepsze efekty uczenia się uczniów.

Wzajemne zaufanie nauczycieli

Wskazana potrzeba profesjonalizacji nauczania może się udać tylko przy wysokim poziomie wzajemnego zaufania pomiędzy nauczycielami. Zależy to od dyrekcji szkoły, kultury pracy szkoły i indywidualnych postaw nauczycieli. Stwarzanie i podtrzymywanie zaufania to ważny proces w szkole. Jeśli zespoły zostaną utworzone odgórnie, to nauczyciele mogą nie zbudować pomiędzy sobą klimatu zaufania potrzebnego dla analizy oraz otwartego mówienia o trudnościach i sukcesach w nauczaniu. Wtedy postulowana „profesjonalizacja” nie uda się i zespół będzie tylko formalnie doskonalił nauczanie. Przy tworzeniu i w działaniach *nauczycielskich zespołów profesjonalnej pracy* trzeba ciągle dbać o klimat bezpieczeństwa i zaufania. Trzeba uzyskiwać zgodę nauczycieli na wzajemne dzielenie się doświadczeniami będącymi sukcesami i niepowodzeniami, na otwartość dyskusji na temat uczenia się uczniów i związanego z nim nauczania.

Współpraca nauczycieli może pomóc przekroczyć ograniczenia poznawcze i sytuacyjne.

Praktyki współpracy nauczycieli, proponowane w programie Szkoła Ucząca Się, mają umożliwić nauczycielom przekroczenie trudności i ograniczeń, na które natrafiają pracując indywidualnie i w osamotnieniu.

Praktyki mają:

- wprowadzić do pracy szkoły współpracę nauczycieli polegającą na cyklach doskonalenia nauczania i uczenia się,
- powiązać proces planowania i analizowania nauczania z celami i kryteriami sukcesu uczenia się uczniów,
- dostarczyć nowe informacje o uczeniu się uczniów, ważne ze względu na doskonalenie nauczania,
- umożliwić wspólną analizę prac uczniowskich i dzięki temu pomóc w uzyskaniu pogłębionego wglądu w proces uczenia się, w tym reakcji uczniów na polecenia nauczyciela,
- wywołać profesjonalną rozmowę o celach lekcji i formułowaniu kryteriów sukcesów uczenia się i nauczania, klaryfikację przyjmowanych celów własnych i kryteriów sukcesu do lekcji,
- poszerzyć repertuar działań metodycznych nauczycieli poprzez poznanie sposobów nauczania i prowadzenia lekcji przez kolegów lub koleżanki,
- umożliwić wymianę doświadczeń z nauczycielami, którzy stosują inny repertuar działań dydaktycznych, poznanie alternatywnych rozwiązań,
- doprowadzić do docenienia wysiłku wkładanego w przygotowanie lekcji i pracę z uczniami przez wszystkich zaangażowanych w ten proces.

Uzyskanie sukcesu w praktykach nauczycielskich wymaga stworzenia klimatu wzajemnego zaufania i partnerskich relacji pomiędzy wszystkimi, którzy są zaangażowani w ich stosowanie. Na przykład oznacza to, że w parze współpracujących nauczycieli ekspertem od nauczania danej klasy jest nauczyciel, którego lekcja jest obserwowana i doskonalona. Obserwujący lekcję ma koncentrować się głównie na procesie uczenia się uczniów i w ten sposób zdobytymi informacjami wesprzeć nauczającego w jego chęci doskonalenia nauczania.

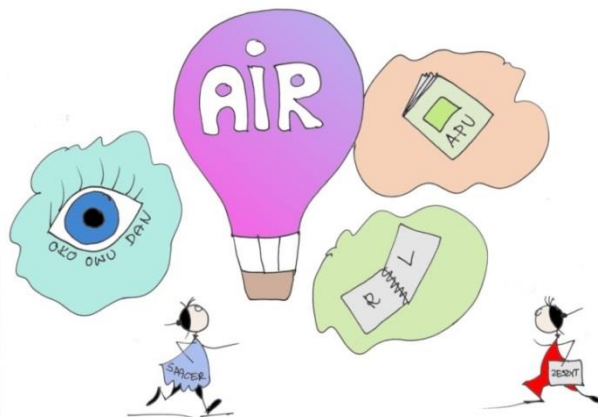
Jacek Strzemieczny

PRAKTYKA ANALIZY I REFLEKSJI

Szkołom pracującym w programie Szkoła Ucząca Się (SUS) proponujemy wdrożenie szkolnej zespołowej analizy i refleksji (AiR).

Szkolna zespołowa praktyka analizy i refleksji (AiR)

polega na pogłębionej refleksji nauczycieli na temat nauczania i uczenia się uczniów. Do realizacji tej ogólnej praktyki możemy posłużyć się jedną z wybranych podstawowych praktyk pracy nauczycieli (PPN) opracowanych w programie Szkoła Ucząca Się. Są to: OK-obszercwacja, Obserwacja wybranych uczniów, Doskonaląca analiza nauczania, Analiza prac uczniów, Rozwijanie lekcji i Spacer edukacyjny. Od początku 2016 roku pracujemy nad kolejną praktyką nazwaną OK-zeszyt. Tę ostatnią praktykę wypracowujemy z grupą nauczycieli, którzy zachęceni powstałą w tym celu grupą na Facebooku OK-zeszyt, podjęli się jej pilotażu.

- **OK-obszercwacja (OKO).**
Polega na wzajemnym obserwowaniu lekcji przez współpracujących ze sobą nauczycieli. W czasie rozmowy po lekcji obserwator przekazuje wyniki obserwacji nauczycielowi prowadzącemu zajęcia i wspólnie z nim analizuje proces uczenia się uczniów. Wnioski z tej analizy są podstawą do modyfikacji metod nauczania.
- **Obserwacja wybranych uczniów (OWU).**
Wykorzystuje metodę obserwacji do gromadzenia faktów dotyczących uczenia się podczas lekcji wybranej grupy uczniów, którzy nie osiągają sukcesów na miarę swoich możliwości. Nauczyciele zespołowo poszukują skutecznych metod i technik pracy z grupą tych uczniów, aby efektywniej nauczać wszystkich uczniów w klasie.
- **Doskonaląca analiza nauczania (DAN).**
Praktyka ta korzysta z video nagrania lekcji i jego szczegółowej analizy, która pozwala na wgląd w proces nauczania i uczenia się. Nauczyciel analizujący nagranie zapisuje obserwowane działania nauczyciela i towarzyszące im reakcje uczniów. Podczas rozmowy poobserwacyjnej przekazuje swoje spostrzeżenia nauczycielowi, który lekcję prowadził, i wspólnie z nim planuje modyfikacje nauczania.
- **Analiza prac uczniów (APU).**
Zespoły nauczycieli analizują prace wykonane przez uczniów podczas lekcji. Prace pokazują, jak uczniowie rozumieją to, czego się uczą, i na jakim etapie uczenia się są. Istotne w tej praktyce jest zestawienie oczekiwań nauczyciela wobec rezultatów wykonanego zadania z rzeczywistymi efektami uczenia się, reprezentowanymi w pracach uczniów. Na podstawie dokonanej analizy nauczyciele doskonalą zadania edukacyjne i proces nauczania, a przez to wpływają na efektywniejsze uczenie się uczniów.
- **Rozwijanie lekcji (RL).**
W praktyce tej proponujemy współpracę nauczycieli polegającą na wspólnym planowaniu pojedynczej lekcji (lub ich cyklu), a następnie na jej zespołowym doskonaleniu, które przebiega na

podstawie obserwacji lekcji i analizy prac uczniowskich. Po wprowadzeniu modyfikacji lekcja jest przeprowadzana ponownie i w razie potrzeby dalej dopracowywana.

- Spacer edukacyjny (SE).

Jest szerokim działaniem całej rady pedagogicznej. W ustalonym dniu zespół nauczycieli wchodzi do różnych klas i obserwuje całe lekcje, lub ich fragmenty, prowadzone przez koleżanki i kolegów. Obserwacje dotyczą wybranego do doskonalenia obszaru nauczania w całej szkole. W czasie spaceru edukacyjnego nauczyciele poszukują pozytywnych wzorców w nauczaniu występujących na lekcjach, aby je utrzymać, oraz elementów nauczania, które w przyjętym obszarze obserwacji powinny zostać poprawione. Po analizie zebranych obserwacji następuje wspólne planowanie przyszłych działań.

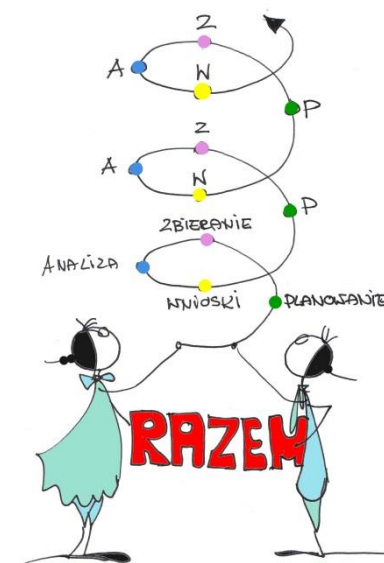
- OK Zeszyt

Nauczyciele wprowadzają na swoich lekcjach pracę z zeszytem, który wykorzystuje elementy oceniania kształtującego. Decydują, co ma w nim być, jak będzie sprawdzany, oceniany i wykorzystywany do uczenia się uczniów. Praca zespołu nauczycielskiego wokół praktyki OK zeszytu polega na analizie części zeszytu (np. poświęconej jednej lekcji), poleceń nauczycielskich zadawanych uczniom, rozwiązań zadań przez uczniów oraz refleksji i podsumowań uczniowskich wokół tematu lekcji. Na przykładzie konkretnego zeszytu nauczyciele wspólnie analizują lekcję i wyciągają wnioski dotyczące dalszego nauczania.

Praca w cyklu doskonalenia nauczania

Współpracujący z sobą nauczyciele połączeni są chęcią profesjonalizacji własnej pracy poprzez zdobycie wiedzy na temat sposobów uczenia się uczniów i poprawę związanego z nim nauczania. Dopiero pełen cykl proponowanych działań, a raczej spirala poszczególnych etapów tej współpracy daje szansę na osiągnięcie celu.

0. RAZEM – porozumienie się nauczycieli w sprawie wspólnej pracy w zespołach analizujących uczenie się uczniów i nauczanie, które prowadzi do uczenia się uczniów.
1. **Planowanie** – wspólne planowanie procesu uczenia się uczniów i zbieranie przykładów tego uczenia się, czyli wspólne planowanie: lekcji, obserwacji lekcji, analizy prac uczniowskich itd., z uwzględnieniem spójności tego procesu z celami lekcji i kryteriami sukcesu. Planowanie odbywa się w parach lub zespołach.
2. **Zbieranie** – gromadzenie przykładów uczenia się uczniów pochodzących z obserwacji lekcji, z analizy prac uczniowskich, z analizy zeszytów uczniów itp.
3. **Analiza** – poddanie refleksji wniosków z analizy zebranych przykładów. Analiza i omówienie uczenia się uczniów na podstawie przedstawionych przykładów.
4. **Wnioski** – opracowanie wniosków z analiz dotyczących przyszłego nauczania. Przygotowanie się do powtórzenia cyklu obejmującego punkty 0-4, na wyższym poziomie.

5. bis **Planowanie** – wykorzystanie uzyskanych wniosków we wspólnym planowaniu uczenia się uczniów i zbierania przykładów tego uczenia się, czyli wspólne planowanie: lekcji, obserwacji lekcji, analizy prac uczniowskich itd., z uwzględnieniem spójności tego procesu z celami lekcji i kryteriami sukcesu. Planowanie odbywa się w parach lub zespołach.
6. bis **Zbierania** – itd.

Siedem praktyk pracy nauczycieli

Przygotowaliśmy publikacje na temat praktyk pracy nauczycieli zawierające doświadczenia szkół, które wykorzystują te narzędzia do poprawy uczenia się uczniów i poprawy nauczania. W ich opisie zamieściliśmy wskazówki sformułowane przez nauczycieli ze szkół, w których do tej pory dana praktyka sprawdzała się najlepiej. Podaliśmy też warunki, których istnienie wspiera lub utrudnia stosowanie danej praktyki, np.:

- Praktyki DAN i OWU będą łatwiej stosowane, gdy rodzice uczniów są gotowi na początku roku do podpisania zgód na wykorzystywanie nagrań lekcji do doskonalenia pracy nauczycieli.
- Praktyka APU lepiej się przyjmie, gdy nauczyciele widzą potrzebę pracy nad jakością zadań edukacyjnych, które tworzą dla uczniów, lub chcą efektywniej pracować z podręcznikiem poprzez wybieranie z niego kształcących zadań, albo wprowadzenie do zadań modyfikacji służących lepszemu uczeniu się.
- Praktyka OKO ma większe szanse w szkole, w której nauczyciele mają do siebie zaufanie, a dyrektor jest gotowy wspierać nauczycieli stosujących tę praktykę i również zapraszać ich na obserwację swoich lekcji.
- Praktyka RL przyniesie sukces, gdy wspólne planowanie, oglądanie i wzajemne analizowanie lekcji przebiegać będzie we współpracy nauczycieli i w bezpiecznej atmosferze. Może być stosowana również pomiędzy zaprzyjaźnionymi szkołami i wtedy przynosi dodatkowe efekty w postaci stworzenia lekcji na podstawie większej liczby doświadczeń. Jest odpowiednia dla nauczycieli, którzy chcą pracować nad jakością zadań edukacyjnych i nad efektywnością lekcji.
- Spacer edukacyjny jest możliwy tylko w szkole, w której nauczyciele potrafią rozmawiać o własnych trudnościach i nie winać innych za swoje niepowodzenia, a celem zespołowego działania jest poszukiwanie efektywnych rozwiązań i upowszechnianie ich w szkole.
- Praktyka OK zeszyt może być stosowana tam, gdzie nauczyciele są gotowi wykorzystywać zeszyt uczniowski w nauczaniu i uczeniu się uczniów. Wymaga zaplanowania pracy z zeszytem, dzielenia się z innymi swoją praktyką nauczania i gotowości na wprowadzenie modyfikacji. Pomocne może być zespołowe zaprojektowanie zawartości zeszytów.

Wybór praktyki nie jest kluczowy, można zacząć od dowolnej. Każdą da się dostosować do sytuacji danej szkoły. Dlatego krótki opis praktyki powinien wystarczyć do podjęcia decyzji: *Od tej praktyki rozpoczynamy.* Po jej wyborze (może dość przypadkowym) warto poznać sposoby realizacji tej praktyki w innych szkołach i wykorzystać je do najlepszego planowania działań we własnej placówce. Jeśli np. wybraliśmy APU, a mamy

w szkole tylko jednego chętnego nauczyciela fizyki, to może on analizować prace uczniów z nauczycielem innego przedmiotu.

Niektóre z praktyk wymagają większego wzajemnego zaufania nauczycieli w szkole, a niektóre mogą być drogą do budowania tego zaufania. Dlatego nie jest istotne poznanie sposobów realizacji wszystkich praktyk przed wyborem, a jedynie podjęcie decyzji i wypróbowanie wybranej praktyki w szkole.

Proponujemy:

1. Zapoznanie się z krótkim opisem praktyki, ze wskazówkami i najlepszymi warunkami do jej realizacji
2. Wybór praktyki wspólnie z zespołem liderów w szkole
3. Udział w spotkaniu z trenerem i liderami danej praktyki, na którym uczestnicy dowiedzą się, jak praktyka realizowana jest w innych szkołach
4. Stworzenie planu realizacji praktyki dla własnej szkoły
5. Stosowanie praktyki w szkole
6. Przyjazd na spotkanie dotyczące danej praktyki, na którym szkoły dzielą się doświadczeniem zdobytym w czasie realizacji praktyk.
7. Rozwijanie i pogłębianie stosowania praktyki dla poprawy uczenia się uczniów.